

Тамара Д. ЈЕРНИЋ*
Универзитет у Новом Саду
Академија уметности
Музички департман

НАЦИОНАЛНА КУЛТУРА У ПЕСМИ И ИГРИ: ФУНКЦИЈЕ МУЗИЧКОГ ФОКЛОРА У РАНОЈ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОЈ ПРАКСИ

Айсиџракџи: Музички фолклор представља значајан облик нематеријалне културне баштине и вредан васпитни ресурс у раном детињству. Рад истражује педагошки и културолошки потенцијал традиционалних дечјих песама, бројалица и игара у контексту предшколског васпитања, с акцентом на развој говора, ритма, моторике, социјалних вештина и културног идентитета. Анализирано је преко три стотине јединица музичког фолклора из литературе објављене од 1928. до 2022. године, намењене раду са децом предшколског и млађег школског узраста, уз жанровску и функционалну класификацију садржаја. Посебна пажња дата је значају матерње мелодије, као и улози породице и васпитача у очувању и преношењу традиције. Истраживање указује на потребу за методичком интеграцијом фолклорних садржаја у предшколске програме и значај интердисциплинарног приступа у афирмацији културног наслеђа и јачању националне свести код деце.

Кључне речи: детињство, традиционалне песме, културна баштина, матерња мелодија, предшколско васпитање, етномузикологија, музичка педагогија, национални идентитет.

УВОД

Преношење културних вредности, обичаја и колективног идентитета, музички фолклор као облик нематеријалне културне баштине представља дубоко укоревљену и трансгенерацијску праксу која повезује појединца са културним идентитетом заједнице. У васпитно-образовном контексту предшколског узраста овај тип културне продукције добија посебну васпитну и образовну функцију, будући да се кроз песму, игру и ритам код деце подстичу основни облици комуникације, социјализације и културне афирмације. У том смислу, музички фолклор у предшколском узрасту постаје активни носилац баштине. Његова улога се огледа не само у културолошком, већ и у педагошком домену.

* Докторанд студијског програма Етномузикологија, ORCID 0009-0007-8049-0693, tamaraindjic@gmail.com

Посебно значајан елемент музичког фолклора у раном детињству представљају такозване матерње мелодије, односно музички и ритмички обрасци који кореспондирају са звучним и језичким особеностима матерњег језика. Ови обрасци, које дете у најранијем узрасту усваја кроз вокалну интеракцију са мајком и блиским члановима породице, представљају интуитивни музички израз са снажним афективним и стимулативним ефектом на психофизички развој детета.

Полазећи од корпуса од 343 примера музичког фолклора, преузетих из стручне литературе намењене раду са децом предшколског и млађег школског узраста, овај рад има за циљ да анализира примере музичког фолклора прилагођене предшколском узрасту, с фокусом на њихове жанровске, образовне и комуникацијске вредности. Посебна пажња посвећује се матерњој мелодији и њеном утицају на развој говора, емоција и социјалне повезаности код деце. Истраживање полази од претпоставке да музички фолклор као део културног наслеђа има значајну улогу у целокупном развоју детета и може бити вредан ресурс у васпитно-образовном раду и неговању културних вредности.

У анализирани корпус укључене су разноврсне форме народних песама за децу предшколског узраста: бројалице као најзаступљенија форма, затим песме различитих тематских целина, песме-обрасци, песме уз игру и покрет, песме за подстицање ходања, као и песме у форми кола. Поред тога, корпус садржи обредне песме, тактичне и моторичке „игре рукама“, брзалице, набрајалице, успаванке, песме повезане са дејим пузањем и проходавањем, као и неколико епских песама.

Музички фолклор представља више од естетске категорије – он је живо и динамично средство васпитног деловања, са значајном улогом у процесу изградње културног идентитета и подстицању свеукупног развоја детета у најранијем узрасту. Сагледан из тог угла, овај рад настоји да осветли образовни и културни потенцијал музичког фолклора у контексту раног детињства.

МАТЕРЊА МЕЛОДИЈА И РИТМИЧКИ ОБРАСЦИ

Музика представља важан и незаобилазан сегмент свакодневног живота детета у предшколском узрасту, вишеструким утицајем на његов когнитивни, емоционални, социјални и психомоторни развој. Укључивањем музичких активности у дневне рутине подстиче се целокупан, уравнотежен развој детета, који се огледа и у његовом спонтаном и стваралачком изражавању (Матић, Мирковић Радош 1986: 3). Традиционалне песме, бројалице, игре рукама или у виду кола, као део музичког фолклора, у том контексту имају изузетну васпитну и културну вредност. Њихов садржај, базиран на музичко-језичком наслеђу, подстиче не само музички развој већ и изградњу културне припадности и идентитета. Према речима Граорца и Манчић (2006), матерње мелодије имају утицај који превазилази сферу уобичајених музичких форми, јер су прожете емоционалним и културолошким значењем. Певање мајке својим емотивним и звучним карактером, представља основну поддршку развоју музичких и комуникацијских способности детета. Овај аспект певања има значајан подстицајни утицај на развој припадности културном наслеђу.

Матерња мелодија садржи елементе традиционалног фолклора различитих региона Србије и ширег подручја, што јој пружа додатни едукативни потенцијал, нарочито у савременим васпитно-образовним контекстима. Кроз певање, игру, плес и интензивно излагање традиционалној музици, деца развијају музичке и говорне способности, уз постепено усвајање елемената културног идентитета.

Рано излагање детета музичким искуствима, структурираним кроз народне мелодије, ритмове и покрет, омогућава не само стицање музичких вештина, већ и спонтано усвајање културних образаца. На тај начин фолклорна музика делује као инструмент афективне и социјалне интеграције.

Истраживања потврђују да су основне способности за музичку перцепцију (препознавање висине, ритма и боје звука) присутне већ у првим месецима живота. Родитељи и окружење својим музичким активностима, певањем, ритмичким њихањем, игром, пружају иницијалне стимулансе за развој музичке сензитивности. Посебно је значајна улога музике у раном развоју говорне комуникације. Успаванке и кратке песмице развијају чулну осетљивост за ритам, интонацију и динамичко нијансирање, што су основни предуслови за развој језичке свести (Матић, Мирковић Радош 1986: 8–9).

Брбљање и прве вокализације често се јављају као одговор на музичке подстицаје, због чега се препоручује да се говорне активности реализују након музичких, у тренуцима повећане емотивне и перцептивне отворености детета (Матић, Мирковић Радош 1986: 56). У том смислу, музички фолклор има функцију посредника између културног наслеђа и раног искуства деце. Кроз игру, ритам и звук, дете не само да гради говор и слух већ улази у културну матрицу заједнице, чиме се фолклор афирмише као снажан носилац културног идентитета у најранијем узрасту.

МУЗИЧКИ ФОЛКЛОР И КУЛТУРНИ ИДЕНТИТЕТ У ВАСПИТНОЈ ПРАКСИ

Савремена васпитна пракса би требало да тежи повезивању институционалног и породичног простора у циљу очувања матерњих мелодија, јер је, како истиче (Радош 1998: 102 према Граорац, Манчић 2006: 532), певање мајке незаменљиво у раном развоју детета.

Средина у којој дете одраста има кључну улогу у формирању његовог музичког развоја, при чему су породично окружење, као и васпитачи и стручни сарадници, важни посредници у овом процесу. Начин на који одрасли утичу на дете кроз музичке активности огледа се у музичким реакцијама и осетљивости детета, што јасно указује на то да чак и културна и образовна атмосфера у предшколским установама директно обликује музичко искуство детета. Музички фолклор, као део националне културе, када се систематски уводи у васпитни рад, не само да подстиче развој музичких способности, већ и јача везу детета са његовом културном заједницом (Матић, Мирковић Радош 1986: 12).

Иако се раније сматрало да музички развој код деце нужно прати одређене узрасне фазе, савремена истраживања указују на то да је овај процес знатно

сложенији и пре свега индивидуалан. Стриктно придржавање узрасних норми може чак ограничити развој музичких способности, јер занемарује специфичне потенцијале сваког детета. Уместо тога, препознаје се значај интеракције између детета и музичког окружења, што подразумева да музички напредак није само питање биолошке зрелости, већ и резултат утицаја културе, породичне средине и васпитно-образовног контекста. Управо у томе лежи важност квалитетне музичке атмосфере, како у породичној атмосфери, тако и у предшколској установи, јер она обликује начин на који дете доживљава, усваја и изражава музику (Матић, Мирковић Радош 1986: 8–9).

Утицај говорног ритма и музичке структуре у српском језику такође је значајан за разумевање функције фолклорних садржаја у васпитању. Зорислава Васиљевић (1999) разликује ритмички говор као текст испод нотних вредности и природни говорни ритам који варира код појединаца и дијалеката. Истраживања показују да српски језик карактеришу дводелни и троделни ритмички обрасци који се огледају у традиционалним песмама и говору (Vasiljević 1999: 46–51). Такође, речено је да је говорни ритам утицао на обликовање традиционалне музике и одабраних форми у народној лирици, чиме музички фолклор постаје природан наставни и васпитни ресурс у развоју језика и артикулације код деце.

С обзиром на то да је музички фолклор један од најрепрезентативнијих облика нематеријалне културне баштине, његова улога у раном детињству посебно је значајна у формирању основа културног идентитета. Наслеђе које се преноси кроз песму, бројалицу, уз дељу игру или у форми кола, није само облик традиционалне уметничке праксе, већ активан васпитни и комуникацијски ресурс у савременој образовној реалности. У том светлу музички фолклор постаје нераскидиви део баштине коју дете не усваја као апстрактан концепт, већ као живо и доживљено искуство.

МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР

Полазиште овог рада представља анализа корпуса децјег музичког фолклора прикупљеног из релевантне литературе објављене у периоду од 1928. до 2022. године, са посебним фокусом на издања намењена раду са децом предшколског узраста. Циљ истраживања био је да се тематском и функционалном анализом утврде најзаступљеније жанровске категорије и осветле њихове васпитно-образовне и културне функције.

Корпус обухвата 343 примера музичког фолклора, класификована у следеће жанровске категорије, на основу одредница наведених у изворној литератури: бројалица; песма уз дељу игру; песма – образац; песма у колу; песма различите тематике; обредна песма; успаванка; игре рукама; бројалица – набрајалица; епска песма; брзалица; песма да дете прохода; песма да дете пузи.

Сви примери преузети су из педагошке, етномузиколошке и методичке литературе која обрађује традиционалне децје песме и музичке игре. Извори обухватају радове аутора као што су Васиљевић, Домоњи, Милијевић, Ђурковић Пантелић, Петровић и други, чији приручници, уџбеници и збирке представљају

репрезентативан узорак фолклорне грађе адаптиране за рад у предшколским установама. У овом раду, извршена је минимална адаптација предложене класификације, ради уједначавања терминологије и прегледнијег представљања садржаја.

Анализа је спроведена у више фаза. У првој фази је извршено жанровско писање примера на основу података из изворне литературе (начин извођења, текстуалне и контекстуалне информације). Потом је испитана учесталост појединих жанрова у укупном корпусу. Најзаступљеније форме додатно су функционално интерпретиране у контексту раног васпитања, са акцентом на њихову васпитно-образовну вредност, улогу у афирмацији нематеријалног културног наслеђа, развоју културне свести, националног идентитета и језичке компетенције деце.

ЖАНРОВСКА СТРУКТУРА И ФУНКЦИОНАЛНА АНАЛИЗА МУЗИЧКОГ ФОЛКЛОРА У ПРЕДШКОЛСКОМ ВАСПИТАЊУ

Истраживање децјег фолклора, као аутентичног израза културе детињства, представља значајну област унутар етномузиколошке, етнолингвистичке и антрополошке науке. Ова врста фолклора, дубоко укореена у усменом предању, одражава истовремено традицију и њену адаптацију у децјем свету. Према Султоновој (Abduganievna 2022), академско проучавање децјег фолклора започето је у 19. веку и развијало се кроз различите парадигме: од историјскогенетских и митолошких приступа до функционалнопедагошких и филолошких анализа. У овом процесу значајне су доприносе дали руски истраживачи као што су Вера Харузина (Вера Николаевна Харузина, 1866–1931), Виктор Василенко (Виктор Антонович Василенко, 1913–2006) и Владимир Аникин (Владимир Прокопјевич Аникин, 1924–2018), који су истицали ритуалне, играчке и едукативне функције децјег усменог стваралаштва.

У савременом контексту посебну пажњу заслужују интердисциплинарни приступи који спајају етнографију, педагогију, лингвистику и музикологију. Такође, како показују истраживања Биљане Сикимић (2013), у фокус је све више долазио тзв. „аутономни децји фолклор“, онај фолклор који деца стварају, користе и трансформишу у оквиру сопствених социјалних интеракција, чиме се фолклорна традиција посматра као жив и динамичан процес. Савремени концепти указују да текст децјег фолклора више није репродукција, већ интерактивна, комуникационо-креативна пракса. У том контексту, анализом и избором фолклорне грађе прилагођене предшколском узрасту може се открити сложена мрежа жанрова, функција и културних значења који обогаћују васпитно-образовни рад.

Анализом грађе музичког фолклора утврђена је доминантна заступљеност бројалица, као и велика разноврсност песама различитог тематског и функционалног карактера. Избор литературе на којој је засновано истраживање почива на њеној практичној примени у развоју говора и образовним активностима, као и на утицају на наставне програме у Србији. Аутори као што су Зорислава Васиљевић, Милка Ђурковић Пантелић, Иванка Домоњи, Слободанка Милијевић и други, оставили су значајан траг у области музичког васпитања у вртићима и школама, као и у едукацији васпитача и стручних сарадника.

Анализа корпуса децјег музичког фолклора, који обухвата 343 примера, указује на изразиту жанровску разноврсност, али и на статистичку доминантност појединих облика који имају кључну улогу у децјој култури и предшколском васпитању. Најзаступљенију категорију у корпусу чине бројалице (104 примера), што представља 30% укупног корпуса. Њихова учесталост и распрострањеност указују на дубоку укореењеност у децјој усменој култури. Ове форме служе пре свега као средство за структурисање игре, расподелу улога у игри или увођење правила, а њихов ритмички карактер, честа употреба риме и лакоћа памћења омогућавају деци да их интуитивно усвајају и преносе. Бројалице тиме постају не само лингвистички стимуланс, већ и важан елемент колективног усменог наслеђа, као и медиј за развој говора, социјалних односа и когнитивних способности. Њихова вишеслојна васпитна функција чини их незаменљивим у раном образовном контексту, што ће бити детаљније размотрено у наредном поглављу.

Одмах по заступљености следе песме уз децју игру, где се издваја 101 пример и оне чине 29% корпуса. Ове песме су тесно повезане са активностима игре и носе јасне инструкције за покрет, што их чини значајним средствима за развој моторике, координације и социјалне интеракције код деце. Њихова музичка и ритмичка структура подстиче телесни израз и омогућава интеграцију музике, покрета и говора у синкретичком васпитно-образовном приступу. Песме уз игру одликује јасан перформативни карактер, подразумевајући телесну акцију, кретање и међусобну интеракцију деце. Често су интегрисане у структуру саме игре, са прецизно дефинисаним покретима, што их чини изузетним средствима за подстицање моторичке координације, социјализације и телесног израза. Учествовање ових садржаја у породичном, предшколском и неформалном контексту илуструје значај синкретичког приступа у васпитању и образовању, где говор, музика и покрет представљају нераздвојне компоненте целовитог и функционалног искуства учења.

Трећу најбројнију групу чине песме-обрасци, са 39 јединица или 11% укупног анализираног корпуса. Ове песме се темеље на понављајућим ритмичким и лексичким шаблонима, често обликованим кроз имитацију, ономотопеју и ритмизовано понављање. Тематски су усмерене на животињски свет, природне појаве или елементе децје свакодневице. Њихова функција у усменој традицији огледа се у могућности лаког памћења и преношења. Према Плањанин (2016) многе од ових песама чувају остатке архаичних ритуала, мада у савременом контексту доминирају као средство игре и музичке разоноде. Етномузиколошка вредност песама-образаца огледа се у њиховој способности да задрже стилске и мелодијске обрасце традиционалне културе, али и да се трансформишу у складу са савременим потребама деце и васпитно-образовним моделима.

Следи група песама у колу, које обухватају 30 примера и чине 9% корпуса. Ове песме спајају музику, ритам и колективни плесни израз, чиме представљају снажан медијум за телесну експресију и развој ритмичке свести. У васпитној пракси, њихова примена може знатно допринети социјализацији и развоју осећаја припадности групи, посебно кроз заједничко кретање, држање за руке и колективни гест.

Песме различите тематике, које се не односе директно на игру или покрет, али својом музичком структуром омогућавају инкорпорирање телесног израза, чине 8% корпуса (26 песама). Оне показују да чак и жанрови који у својој основи нису замишљени као перформативни, могу постати основ за деџу креативност и покрет. Управо ова отвореност и флексибилност чини их вредним ресурсом у планирању активности у предшколском узрасту.

Обредне песме чине 4% корпуса (13 примера) и представљају остатке ритуалних пракси које се, упркос временској дистанци од њиховог оригиналног значења, преносе кроз деџи фолклор. Њихово присуство у деџој култури сведочи о важности међугенераџијског преноса знања, вредности и обичаја, као и о способности усмене традиџије да се одржи кроз прилагођавање новим културним контекстима.

Слично обредним, успаванке такође чине 4% корпуса (12 песама). Оне имају изразито емотивну функцију. Њихови ритмични обрасци, лагани темпо и понављање утичу на смиривање детета.

Следи категорија игара рукама и прстима, која броји 11 јединица (3%). Ове песме подстичу фину моторику, координаџију покрета и развој сензомоторичких вештина. Њихова структура је обично кратка, са јасним покретима који прате текст, чиме постају изузетно корисне у раду са млађом децом, укључујући и логопедску праксу.

Бројалице-набрајалице (7 примера, 2%) представљају посебну поткатегорију у којој се спајају елементи бројања, римовања и набрајања, често у функцији артикулационих и когнитивних вежби. Иако ређе заступљене, оне имају значајну лингвистичку вредност и подстичу развој ритма говора и језичке свести.

На крају, мање заступљене категорије укључују епске песме (5 примера, 1%), брзалице (4 примера, 1%), песме за подстицање ходања (3 песме, 1%) и једну песму за подстицање пузања (0, 29%). Ове форме, иако бројчано маргиналне, сведоче о дубокој функционалности и прилагођености фолклора развојним потребама деце. Брзалице, на пример, служе као изразито ефикасне артикулационе вежбе, док су песме за ходање и пузање детета повезане са конкретним развојним фазама, пружајући емоционалну и сензорно-моторичку подршку детету у процесу одрастања. Епске песме, с друге стране, иако ређе у деџјем корпусу, уносе елементе наратиџе, јунаштва и симболичког мишљења, те могу служити као увод у шири културни и морални контекст, развијајући код деце способност праћења радње, емпатију и осећај за вредносне системе.

Присуство жанрова као што су питалице, загонетке, набрајалице и језичке игре у укупном проценту од око 3%, указује на важност говорне и когнитивне стимулације у деџој култури, иако су ове форме у савременој предшколској пракси недовољно заступљене. Њихова ограничена присутност може бити последица смањене употребе у музичким активностима деце.

У целини посматрано, корпус анализиране грађе деџјег усменог фолклора показује изразиту функционалност у области предшколског васпитања. Разноврсне фолклорне форме прате развојне фазе детета и одговарају његовим комуникаџијским, когнитивним, емоционалним и моторичким потребама. У прилог томе говори и структура корпуса, приказана у табели испод.

Табела 1: Заступљеност жанрова у анализи корпуса

Категорија	Број	Проценат (%)	
Бројалица	104	30	30.32
Песма уз дечију игру	101	29	29.45
Песма – Образац	39	11	11.37
Песма у колу	30	9	8.75
Песма различите тематике	26	8	7.58
Обредна песма	13	4	3.79
Успаванка	12	4	3.50
Игре рукама	11	3	3.21
Бројалица – Набрајалица	7	2	2.04
Епске песме	5	1	1.46
Брзалица	4	1	1.17
Песма да дете прохода	3	1	0.87
Песма да дете пузи	1	0	0.29

ФУНКЦИЈЕ МУЗИЧКОГ ФОЛКЛОРА У РАНОЈ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОЈ ПРАКСИ

Музички фолклор представља значајан васпитно-образовни ресурс у раду са децом предшколског узраста. Као део нематеријалне културне баштине, он обухвата жанровски разноврсне и функционално вредне усмене форме – бројалице, песме и музичке игре, чија се примена у васпитној пракси показује као најучесталија. У наставку текста биће приказан кратак осврт на развојни потенцијал ових форми, са посебним нагласком на подстицање говора, музичких и психомоторичких способности кроз игру, музику и покрет.

Бројалице (или бројенице, разбрајалице) представљају карактеристичан облик ритмичког говора, који се традиционално користи у дечјим играма ради праведног избора учесника. Одликују се кратком и ритмизованом структуром, често са мелодијским елементима (Fracile 1987), што их чини блиским кратким народним песмама и значајним чиниоцем фолклорне традиције.

Захваљујући својој формалној флексибилности, бројалице се могу прилагодити различитим узрастима и когнитивним могућностима деце. Употреба покрета (пљескање, тапкање, њихање) у комбинацији са говорним исказом подстиче моторички развој и социјалну интеракцију (Милијевић 2014: 25; Вашић 1958: 246; Planjanin, 2017: 165; Јернић 2025: 349). У исто време, оне омогућавају усвајање ритма, темпа и паузе као основних елемената музичког израза, што представља један од циљева музичког васпитања (Domonji 1986: 14–15).

Иако су бројалице некада биле незаобилазан део породичне и вршњачке комуникације, у савременој васпитно-образовној пракси често су маргинализоване. Њихов потенцијал за говорни, музички и социјални развој деце остаје недовољно искоришћен, упркос истраживањима која указују на њихову вредност. У поређењу са сродним фолклорним жанровима, као што су брзалице, ругалице и ређалице (Милијевић 2014: 27–28).

Певање, као један од најзначајнијих облика музичког изражавања у предшколској пракси, такође доприноси развоју дечјих говорно-музичких способности. Оно ангажује слушне, гласовне и когнитивне капацитете детета, доприносећи развоју музичког слуха, ритма, меморије и пажње, а посебно гласа, интонације и дикције (Domonji 1986: 22; Lazarević 2005: 49). Да би певање било функционално у раном узрасту, неопходно је прилагодити га дечјем гласовном опсегу, амбитусу и разумевању, користећи песме једноставне мелодије, јасне структуре и прилагођеног текста (Manasteriotti 1969: 69). Интерпретација песама често обухвата и покрет, што омогућава интегрисано ангажовање говорно-језичких и моторичких капацитета. Истраживања указују да певање утиче на развој артикулације, интонациону правилност и говорну експресију (Lazarević 2005; Marićić, Purić 2010; Bjelobrk 2017; Anufrieva 2020).

Када се певање комбинује са визуелним, драмским и моторичким елементима, повећава се емоционална ангажованост деце, што активности чини дубљим и дуготрајнијим искуствима учења (Ђурковић-Пантелић, Пантелић, 2022: 130). У том контексту музичке игре представљају комплексну образовну форму која синтетиче музику, покрет, говор и драмску радњу у јединствену активност.

Кроз различите облике, од певања уз инструменталну пратњу до плеса и драматизације, деца имају могућност да на спонтан и креативан начин усвајају основне музичке појмове, као и да развијају телесну координацију, слух, пажњу и самосталну експресију (Domonji 1986: 41; Lazarević 2005: 39). Унутар музичких игара дете доживљава песму као јединствену синкретичку целину у којој се текст, мелодија и покрет прожимају (Ђурковић-Пантелић, Пантелић 2022: 131). Додавањем плесних елемената уз инструменталну пратњу, као у примерима песама: *Ја ђосејих лан; Дуње ранке; У Милице; Дивна, дивна* итд., деца унапређују осећај за темпо, динамику и карактер музике. Прем речима Станчић и Драгић, кретање уз музику има кључну улогу у развоју музичке перцепције, јер повезује аудитивно искуство са телесним изразом (Stančić, Dragić 1970: 18–19).

Музички фолклор, као наслеђени модел дечје комуникације и игре, више од једног века служи као вредан инструмент у васпитању и образовању деце, али и у едукацији будућих васпитача и наставника (Кодела, Николић 2022: 25). Његова примена омогућава развој деце у складу са њиховим потенцијалима, у духу традиције и заједништва, и доприноси изградњи културног идентитета од најранијег узраста.

Савремена васпитна пракса, усмерена ка интегративном приступу, треба да препозна педагошку вредност ових фолклорних форми и омогући њихову систематичну и креативну примену. Стварањем простора за бројалице, певање и музичке игре у свакодневном раду са децом, подстиче се како говорно-музички развој, тако и неговање културне традиције као живе и функционалне компоненте за образовање.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Музички фолклор у формама као што су бројалице, песме уз покрет, песме-обрасци, као и композиције праћене покретом, колом, ташунаљкама и другим играма, представља не само значајан израз националне културе него и важан

васпитно-образовни ресурс у предшколском узрасту. Ове форме, дубоко укорене у традицији, имају вишеструке функције: од музичко-естетских до језичких, моторичких, социјалних и емоционалних.

Истраживање спроведено на корпусу од преко три стотине примера музичког фолклора, уз његову селективну примену у васпитној пракси, потврдило је њихову високу функционалну вредност. Посебно се издвајају бројалице и песме уз игру као облици који истовремено подстичу артикулацију гласова, фонолошку свест, социјализацију, моторичку координацију и изградњу културне припадности. Њихови музички и наративни обрасци делују као медијатори између дечјег индивидуалног искуства и колективног културног наслеђа, подстичући афективну, језичку и социјалну интеграцију.

Савремена предшколска пракса, заснована на интердисциплинарним теоријским приступима, препознаје потенцијал фолклора као средства интегративног васпитања. У том контексту фолклорна песма и игра добијају место не само у музичком васпитању, већ и у логопедској пракси и језичкој стимулацији.

Зато је неопходно да се интеграција музичког фолклора у програме раног васпитања и образовања стратешки унапреди кроз системску подршку, развој методичких модела, као и креирање адекватних наставних и логопедских материјала. Посебну пажњу треба посветити оспособљавању родитеља, васпитача и стручних сарадника за компетентну и креативну примену ових садржаја.

Укупан резултат указује да је музички фолклор неопходан елемент у процесу изградње културног идентитета нових генерација. Његовом применом у предшколском узрасту негује се жива веза са нематеријалним културним наслеђем, а васпитање и образовање добијају дубљу, холистичку димензију у складу са савременим дечјим искуствима и културним наслеђем Србије.

ЛИТЕРАТУРА

- Abduganievna 2022: Sultonova Nigora Abduganievna. „The History of Collecting and Studying Children’s Folklore“. *Miasto Przyszłości*, 26, 218–221.
- Bašić 1958: Elly Bašić. „Brojalica, melografski problem dječjeg poetskog stvaralaštva“. *Zbornik radova trećeg kongresa folklorista Jugoslavije SUFJ*. Ur. Miodrag S. Lalević. Cetinje, 241–253.
- Bjelobrk Babić 2017: Ozrenka Bjelobrk Babić. „Brojalice u funkciji razvoja ritmičkih i govornih sposobnosti dece predškolskog i ranog školskog uzrasta“. *Artefact*, 3(1), 45–54.
- Боговац, Бојовић 2010: Драгана Боговац, Душанка Бојовић. *Чиианка са њојмовима о језику: од I до III разреда основне школе*. Београд: Завод за уџбенике.
- Вакић 2007: Милица Вакић. *Изговарајмо правилно: приручник за корекцију и увежбавање правилне артикулације гласова српског језика*. Београд: Штампарија Загорац.
- Васиљевић 1970: Зорислава М. Васиљевић. *Музичко васпитање: за I. разред учитељске школе*. Београд: Завод за издавање уџбеника СР Србије.
- Васиљевић 1991: Зорислава М. Васиљевић. *Музички беквар*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Васиљевић 1996: Зорислава М. Васиљевић. *Српско музичко блато: цветник српских народних пјесама, књ. I*. Београд: Просвета.
- Васиљевић и др. 2000: Зорислава Васиљевић, Гордана Стојановић, Тајана Дробни. *Музичка радионица – водич за наставнике и ученике у првом и другом разреду основне школе*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Вујчић 2006: Никола Вујчић. *Српска народна књижевност за децу*. Београд: Завод за уџбенике.

- Vukomanović, Komnenić 1981: Nadežda Vukomanović, Olga Komnenić. *Muzičke igre*. Gornji Milanovac: Dečje novine.
- Vukomanović 1984: Nadežda Vukomanović. *Rastimo s pesmom: zbirka pesama i igara za decu predškolskog i školskog uzrasta*. Gornji Milanovac: Dečje novine.
- Граорац, Манчић 2006: Исидор Граорац, Јана Манчић. *Мајтерња мелодија и образовање: Мајтерњијал са групој међународној конкурса лиђерарних и ликовних радова ђредшколске деце и ученика и ученица основне и средње школе*. Нови Сад: Пријатељи деце Војводине.
- Грујић, Соколовић Игњачевић 2022: Габријела Грујић, Маја Соколовић Игњачевић. *Музичка култура: уђбеник за 1. разред основне школе*. Београд: Клет.
- Domonji 1986: Ivana Domonji. *Metodika muzičkog vaspitanja u predškolskim ustanovama: priručnik za vaspitače*. Sarajevo: Svjetlost.
- Ђорђевић 1928: Владимир Р. Ђорђевић. *Певанка: за ученике основних и учитељских школа у Краљевини СХС*. Београд: Издавачка књижица Геце Кона.
- Ђурђевић, Лукач 2013: Мирјана Ђурђевић, Весна Лукач. *Музичко васиђијање: збирка активности за рад у ђријемној ђрупи – ђприручник за васиђијаче*. Нови Сад: Stylos art.
- Ђурковић Пантелић 1998: Милена Ђурковић Пантелић. *Методика музичкој васиђијања деце ђредшколској узрасђа*. Шабац: Виша школа за образовање васпитача.
- Ђурковић-Пантелић, Пантелић 2022: Милена Ђурковић-Пантелић, Катарина Пантелић. *Методика музичкој васиђијања*. Шабац: Академија струковних студија, Одсек за васпитаче и медицинске сестре васпитаче.
- Jernić 2025: Tamara Jernić. „Body percussion workshop for children: Activities of the music-theatre troupe Alice in Wonderband“. *Proceedings of the First International Conference CALT: Creative Approaches to Learning and Teaching*, vol. 2 (pp. 327–342). Eds. Vesna Svalina, Alma Škugor, Jelena Martinović Bogojević, Anica Bilić. Osijek: Faculty of Education and Rehabilitation Sciences in Osijek and the Croatian Academy of Sciences and Arts, Center for Scientific Work in Vinkovci.
- Кодела, Николић 2022: Слободан Кодела, Игор Николић. „Применљивост мелодија фолклорних игара у настави солфеђа“. *Зборник радова 24. Педагошког форума сценских уметности. Фолклор у музичкој ђегађији*. Ур. М. Петровић. Београд: Факултет музичке уметности, 11–26.
- Lazarević 2005: Dimitrije-Dimo Lazarević. *Muzička kultura u razrednoj nastavi*. Sarajevo: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Љубинковић 1976: Ненад Љубинковић. „Усмено деђје народно стваралаштво“. *Неђовање изворној фолклора у раду са децом*. Београд: Савет за васпитање и бригу о деци СР Србије.
- Manasteriotti 1969: Višnja Manasteriotti. *Zbornik pjesama i igara za djecu: priručnik muzičkog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Марковић 1997: Мирјана Марковић. *Корак ђо корак 2: васиђијање деце од ђири до седам ђодина – ђприручник за родитеље и васиђијаче*. Београд: Креативни центар.
- Марковић 2015: Мирјана Марковић. *Мудросђ ђреци осђављају деци: народне умотворине*. Београд: Отворена књиђа.
- Милијевић 2014: Светозар Милијевић. *Бројалице у васиђијно-образовном раду са децом ђредшколских усђанова и ученика раној школској узрасђа*. Бања Лука: Комесграфика.
- Паладин, Михајловић Бокан 2022: Александра Паладин, Драгана Михајловић Бокан. *Музичка култура 5 – Уђбеник за ђеђи разред основне школе*. Београд: Нови Логос.
- Петровић 1996: Тихомир Петровић. *Народна књижевносђ за децу код Срба*. Врање: Учитељски факултет.
- Planjanin 2017: Kristina Planjanin. „Tajna brojalice: Povezanost svakodnevne upotrebe brojalice sa upoznavanjem i savladavanjem osnovnih matematičkih funkcija kod darovite dece.“ *Tematski zbornik 22. Intrapersonalna darovitost – mogućnosti razvoja*. Vršac: Visoka škola струковних студија за васпитање „Mihajlo Pavlov“, 164–178.
- Purić, Maričić 2010: Daliborka Purić, Sanja Maričić. „Savremenost i funkcionalnost bajke u razvoju govora i početnih matematičkih pojmova“. *Savremeni trenutak u književnosti za decu u nastavi i nauci*. Vranje: Učiteljski fakultet, 467–476.

- Rakijaš 1971: Branko Rakijaš. *Muzički odgoj djeteta: priručnik za nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga.
- Сикимић 2013: Биљана Сикимић. „Савремена истраживања дечијег фолклора“. *Савремена српска фолклористика I*. Ур. Зоја Карановић, Јасмина Јокић. Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за српску књижевност, Центар за истраживање српског фолклора, 269–281.
- Stančić, Dragić 1970: Božidar Stančić, Aleksandar Dragić. *Male muzičke radosti: priručnik za muzičko vaspitanje u I i II razredu osnovne škole, pripremnim razredima i predškolskim ustanovama*. Knjaževac: Nota.
- Fracile 1987: Nice Fracile. *Vokalni muzički folklor Srba i Rumuna u Vojvodini, komparativna proučavanja*. Novi Sad: Matica srpska, Udruženje folklorista Vojvodine.
- Чаленић 1972: Момир Чаленић. *Сео цар на канијар: народна књижевност за децу*. Београд: Научна књига.

Tamara D. JERNIĆ

FUNCTIONS OF MUSICAL FOLKLORE IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION: A REFLECTION OF NATIONAL CULTURE IN SONG AND PLAY

SUMMARY

Musical folklore constitutes a crucial component of intangible cultural heritage and functions as a potent pedagogical medium within the context of early childhood education. This study investigates the educational potential of traditional children's songs, counting rhymes, and music-based games in preschool environments, with particular emphasis on their contribution to the development of cultural identity, language acquisition, rhythmic awareness, motor coordination, and socio-emotional competencies. Drawing upon a curated corpus of 343 folklore units sourced from educational and ethnomusicological literature published between 1928 and 2022, the research undertakes a genre-specific and functional taxonomy of the most prevalent forms. These encompass counting-out rhymes, movement-based songs, patterned songs, lullabies, and ritual songs. The findings indicate that the most recurrent forms – particularly counting rhymes and songs involving physical activity – offer multifaceted developmental advantages. These include the facilitation of articulation, enhancement of phonological awareness, promotion of group cohesion, and reinforcement of a sense of cultural belonging. Special attention is given to the pedagogical significance of the “mother tongue melody” – musical structures that reflect the phonetic and rhythmic characteristics of the native language – as a key factor in early speech development and emotional attachment. The study underscores the collaborative role of both families and educators in the preservation and intergenerational transmission of musical folklore, asserting that traditional songs and games transcend mere entertainment to serve as culturally and educationally substantive practices. The integration of folklore into preschool curricula is thus advocated as a means of providing authentic cultural experiences that support identity formation and holistic child development. Situated within an interdisciplinary framework that draws from ethnomusicology, pedagogy, and cultural studies, this research argues that the systematic incorporation of musical folklore into early childhood education is not only pedagogically advantageous, but essential for fostering cultural continuity and cultivating national consciousness among emerging generations.

Keywords: childhood, traditional songs, intangible cultural heritage, other tongue melody, preschool education, ethnomusicology, music pedagogy, national identity.